

Ustavni sud Crne Gore, u Drugom vijeću za meritorno odlučivanja o ustavnim žalbama, u sastavu: sudija Desanke Lopičić, predsjednica Vijeća i sudije Milorad Gogić i Budimir Šćepanović, članovi Vijeća, na osnovu odredaba člana 149 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore i člana 48 tačka 10 Zakona o Ustavnom sudu Crne Gore («Službeni list Crne Gore», br. 11/15), na sjednici Vijeća od 30. juna 2023. godine, donio je

ODLUKU

ODBIJA SE ustavna žalba.

O b r a z l o ž e n j e

I POSTUPAK PRED USTAVNIM SUDOM

1. S.T., R.T., V.L., L.J.T., S.T. i B.T., iz Golubovaca, čiji je punomoćnik M.D., advokat iz Podgorice, podnijeli su dozvoljenu i blagovremenu ustavnu žalbu protiv presude Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. IP. br. 59/19, od 2. aprila 2019. godine, zbog povrede prava iz odredaba čl. 8, 17, 19, 20, 32 i 58 Ustava Crne Gore i čl. 1, 6, 13 i 14 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i člana 1 Protokokla broj 1 uz Konvenciju.

2. U žalbi se, u bitnom, navodi: da su nadležni sudovi nejednako primijenili materijalno pravo, povrijedili pravo na pravni lijek i arbitrarno donijeli osporene odluke; da prvostepeni sud ni nakon nekoliko naloga iz ukidnih rješenja drugostepenog suda, nije dao valjane i jasne razloge o mjerama koje je preduzela drugotužena, te o činjenici da li su te mjere bile odgovarajuće da spriječe zagađenje predmetne imovine tužilaca; da je Apelacioni sud Crne Gore naložio ukidnim rješenjem Privrednom sudu da ispravi, ispita i ponovo utvrdi valjane činjenice, nakon čega je Privredni sud donio istu odluku i isto obrazloženje, koje je protivno ranijem stavu Apelacioni sud potvrdio; da takođe i Vrhovni sud nalazi da je takvo obrazloženje valjano uprkos bitnim povredama pravila postupka; da se sudovi pravnog lijeka nijesu bavili pitanjem kontradiktornosti svih odluka; da se nelogičnosti pobijanih odluka ogledaju i u činjenici nastupanja štete, obzirom da sudovi saznanje tužilaca o šteti vezuju za 2002. godinu, ali i da je šteta dobila konačan oblik 2009. godine, pa ostaje nejasno kako je rok od 5 godina istekao ako je šteta dobila stvaran oblik 2009. godine; da je poseban oblik štete umanjeње tržišne vrijednosti nastao ne onog trenutka kada je Vlada objavila da je susjedno selo zagađeno, već onog trenutka kada je Institucija – CETI objavila rezultate analize, a vještaci dali objašnjenje te analize; da je suština da je umanjeње tržišne vrijednosti zemljišta nastalo kao posljedica višegodišnje imisije koje su dostigle kulminaciju tek u sadašnjosti, jer bazeni crvenog mulja i dalje postoje. Povredu prava na imovinu podnosioci obrazlažu činjenicom da im je pravo svojine ograničeno, jer ne mogu koristiti zagađeno zemljište u poljoprivredne svrhe, te da država nije obezbijedila zaštitu prava predviđenih Konvencijom, odnosno nije sprovela mjere zaštite životne sredine i preduzela mjere u cilju sprečavanja zagađenja. Dakle, osporenom odlukom je povrijeđeno pravo na pravično suđenje, a podnosioci su stavljeni u diskriminatorski

i nejednak položaj, jer se zakon na njih nije primjenjivao onako kako se primjenjuje na druge (presuda Vrhovnog suda, Rev. br. 105/13, od 12. marta 2013. godine).

3. Podnosioci su u dopuni ustavne žalbe, naveli da se zastara potraživanja iz razloga što su tužioci za štetu saznali još 2002. godine ne može prihvatiti kao ispravno, obzirom da je rok zastare potraživanja štete po osnovu umanjenja tržišne vrijednosti mogao da otpočne da teče samo onda kada su tužioci saznali da ime je uslijed prekomernog zagađenja, tržišna vrijednost zemljišta umanjena, a to svakako nije bila 2002. godina, nego tek kada su obavljena specifična vještačenja i analize u toku postupka. Podnosioci ukazuju na praksu suda u Strazburu, navodeći presude: (*Brincat i ostali protiv Malte, Tatar protiv Rumunije, Apanasewicz protiv Poljske i Papastavrou protiv Grčke*). Dakle, da za oslobađanje Države od odgovornosti nije dovoljna činjenica da je ista preduzimala „neke mjere“ ukoliko su one bile bez ikakvog dejstva. Naime, evidentno je da drugotužena – Država Crna Gora nije uspjela da zaštiti tužioce od štetnih posledica višegodišnjeg i kontinuiranog zagađenja, pa je stoga i njena odgovornost nesporna. U konačnom se predlaže da se ustavna žalba usvoji, osporena presuda ukine i predmet vrati na ponovni postupak i odlučivanje.

4. U postupku pokrenutom ustavnim žalbom, na osnovu odredaba člana 149 stav 1 tačka 3 Ustava i čl. 68 i 75 Zakona o Ustavnom sudu, Ustavni sud, u granicama zahtjeva istaknutog u ustavnoj žalbi, utvrđuje da li je u postupku odlučivanja o pravima i obavezama podnosiocima ustavne žalbe povrijeđeno ustavno pravo, pri čemu se, po pravilu, ne upušta u pitanje jesu li su sudovi pravilno ili potpuno utvrdili činjenično stanje i ocijenili dokaze. Za Ustavni sud relevantne su samo one činjenice od čijeg postojanja zavisi ocjena o povredi ustavnog prava.

II ČINJENICE I OKOLNOSTI PREDMETA

5. Uvidom u osporenu presudu i drugu dostavljenu dokumentaciju, Ustavni sud je utvrdio sljedeće činjenice i okolnosti od značaja za odlučivanje u ovom ustavnosudskom predmetu:

6. Predmet spora u postupku koji je prethodio ustavnosudskom bio je tužbeni zahtjev tužilaca (podnosilaca ustavne žalbe), kojim su tražili da se utvrdi osnovanost potraživanja na ime štete, zbog umanjenja vrijednosti zemljišta u odnosu na prvotuženog (K.A. AD – u stečaju), te da se obaveže drugotužena (Crna Gora) da im na ime naknade materijalne štete zbog umanjenja tržišne vrijednosti zemljišta isplati iznose bliže označene u izreci prvostepene presude. Svoj zahtjev temelje na činjenici da je do umanjenja vrijednosti zemljišta došlo zbog obavljanja djelatnosti prvotuženog, te da je i drugotužena odgovorna za nastalu štetu budući da ista nije preduzimala radnje neophodne za očuvanje imovine tužilaca i zaštite životne sredine.

7. Odlučujući o tako postavljenom tužbenom zahtjevu prvostepeni sud je odbio tužbeni zahtjev tužilaca kao neosnovan.

8. Presudom drugostepenog suda, odbijena je kao neosnovana žalba tužilaca – podnosilaca ustavne žalbe i potvrđena prvostepene presuda.

9. Vrhovni sud je odlučujući o reviziji tužilaca (podnosilaca ustavne žalbe) istu odbio kao, neosnovanu.

10. U postupku koji je prethodio ustavnosudskom utvrđeno je: da je prvotuženi u odgovoru na tužbu, te podnescima osporio tužbeni zahtjev u cjelini, i istakao prigovor zastare predmetnog potraživanja; da su kod naprijed utvrđenog činjeničnog stanja, nižestepeni sudovi pravilno postupili kada su odbili zahtjev tužioca, o čemu su dali jasne i iscrpne razloge, koje u svemu prihvata i ovaj sud i na koje upućuje podnosiocima revizije; da je odredbom čl. 385 st. 1 Zakona o obligacionim odnosima ("Službeni list CG", br. 47/08) propisano da potraživanje naknade prouzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kad je oštećenik saznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo, dok je stavom 2. istog člana propisano da u svakom slučaju potraživanje zastarijeva za pet godina od kad je šteta nastala; da je, dakle navedenim zakonskim određenjima propisan subjektivni rok zastare - tri godine, koji počinje da teče od momenta saznanja oštećenika za štetu i za lice koje je štetu prouzrokovalo, te objektivni rok zastare - pet godina, koji se završava protekom pet godina od dana kada je šteta nastala; da imajući u vidu da su tužioci znali za odluku Vlade Crne Gore od 2002. godine, (objavljena u Službenom listu RCG dana 16. maja 2002. godine), kojom je izvršena eksproprijacija susjednih zemljišta radi zaštite zdravlja ljudi i životne sredine zbog uticaja štetnih materija iz KAP-a (prvotuženog), to su samim tim tužioci i bili u saznanju da su i njihove nepokretnosti izložene zagađivanju, odnosno da je zbog zagađivanja umanjena vrijednost njihovih nepokretnosti, pa se od tog datuma ima računati da je šteta nastupila, odnosno da su tužioci mogli znati za istu; da kod ovakvog stanja stvari, pravilno su odlučili nižestepeni sudovi, kada su utvrdili da je nastupila zastara potraživanja u odnosu na tuženog prvog reda, budući da je u konkretnom slučaju, od trenutka saznanja tužilaca za predmetnu štetu, protekao kako subjektivni rok zastare od tri godine, tako i objektivni rok zastare od pet godina; da je ovakav zaključak suda, dodatno osnažen i činjenicom da je pogon Glinice (iz kojeg je odlagan crveni mulj) prestao sa radom u aprilu 2009. godine, (od kojeg datuma se ima računati da je šteta dobila konačni oblik); da slijedom toga, a kako je predmetna tužba podnijeta 19. juna 2014. godine, to je u svakom slučaju nastupila zastarjelost potraživanja, budući da je i u odnosu na taj datum protekao kako subjektivni tako i objektivni rok zastare; da navodi revizije u kojima se ističe da nije jasno od kojeg roka se ima računati rok zastare, nisu relevantni za drugačije odlučivanje, budući da su potraživanja tužioca zastarjela kako u odnosu na datum od kada su isti saznali za štetu - 2002. godina, tako i u odnosu na datum kada je šteta dobila konačni oblik -2009. godina; da su neosnovani i navodi revizije u kojima se ističe da zagađenje nije prestalo i da isto i dalje traje, budući da zagađenje nastaje iz prašine koja nastaje sušenjem crvenog mulja, a ovo pri činjenici, što je sporni pogon iz kojeg je odlagan crveni mulj prestao sa radom 2009. godine, te pri činjenici što crveni mulj predstavlja neopasan otpad u skladu sa Pravilnikom o klasifikaciji otpada i katalog otpada ("Sl.list Crne Gore", br. 59/13); da dakle, kako je pogon G. iz kojeg je odlagan crveni mulj prestao sa radom, to isti ne prouzrokuje dalje zagađenje, a otpad - crveni mulj, koji je ranije odložen takođe ne utiče na dalje zagađivanje, jer isti predstavlja otpad koji nije opasan u skladu sa pomenutim Pravilnikom; da su pravilno

odlučili nižestepeni sudovi i kada su odbili tužbeni zahtjevu u odnosu na drugotuženu; da je odredbom čl.150 Zakona o obligacionim odnosima ("Sl.list CG", br. 47/08) propisano: da svako može zahtijevati od drugoga da ukloni izvor opasnosti od koga prijete znatnija šteta njemu ili neodređenom broju lica, kao i da se uzdrži od djelatnosti od koje proizilazi uznemiravanje ili opasnost štete, ako se nastanak uznemiravanja ili štete ne može spriječiti odgovarajućim mjerama (stav 1), da će sud na zahtjev zainteresovanog lica narediti da se preduzmu odgovarajuće mjere za sprječavanje nastanka štete ili uznemiravanja ili da se otkloni izvor opasnosti, na trošak držaoca opasnosti, ako ovaj sam to ne učini (stav 2), a ako šteta nastane u obavljanju opštekorisne djelatnosti za koju je dobijena dozvola nadležnog organa može se zahtijevati samo naknada štete koja prelazi normalne granice (stav 3), ali, i u tom slučaju se može zahtijevati preduzimanje društveno opravdanih mjera za sprječavanje nastupanja štete ili za njeno smanjenje (stav 4); da iz citiranih zakonskih odredbi proizilazi, da je u slučajevima štetnih imisija, po tužbi oštećenog lica za zaštitu svoga prava, pasivno legitimisano ono lice koje vrši štetnu imisiju, u konkretnom slučaju prvotuženi, pa su suprotno navodima revizije, nižestepeni sudovi pravilno odlučili kada su tužbeni zahtjev u odnosu na drugotuženu odbili kao neosnovan; da to što je članom 58 Ustava Crne Gore propisano da se jemči pravo svojine (st. 1) i da niko ne može biti lišen ili ograničen prava svojine, osim kada to zahtjeva javni interes, uz pravičnu nadoknadu (st. 2), ne može se tumačiti na način na koji to tumači revident - da je država dužna da naknadi štetu nastalu narušavanjem životne sredine, u predmetnom slučaju zagađenjem životne sredine zbog štetnih imisija; da ovo pri činjenici, što je čl. 166 st. 1 Zakona o obligacionim odnosima, propisano da pravno lice (i država) odgovara za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi vršenja svoje funkcije; da štetu tužiocima nijesu prouzrokovali organi tužene drugog reda u vršenju ili u vezi vršenja svojih funkcija; da je šteta prouzrokovana djelatnošću prvotuženog i samo on može biti odgovoran za nastalu štetu i tužioci su zaštitu svoga prava, u smislu citiranih odredbi Zakona o obligacionim odnosima, mogli ostvariti samo u odnosu na tog tuženog; da su sledstveno navedenom, neosnovani i navodi revizije kojima se ističe da je drugotužena - Crna Gora, postupala suprotno Zakonu o životnoj sredini, jer ista nije preduzela odgovarajuće mjere u cilju sprječavanja zagađenosti, zbog čega tužioci smatraju da je država - drugotužena u obavezi da im nadoknadi štetu; da ovo sa razloga jer je drugotužena, u smislu navedenog zakona, suprotno navodima revizije, preduzimala preko svojih organa adekvatne mjere i aktivnosti u cilju obezbjeđenja zaštite životne sredine; da u tom cilju, Vlada Crne Gore je imenovala Komisiju za procjenu uticaja deponije crvenog mulja na životnu sredinu selo B.– zaseok V.b., sa zadatkom da procijeni uticaj crvenog mulja na uslove življenja stanovnika sela B. – lokacije koje su najbliže bazenu i predloži rješenje ovog problema; da je Komisija izvršila obilazak terena i nakon dostavljenog izvještaja je izvršena eksproprijacija nekretnina na navedenom području, koje su prema nalazu Komisije bile izložene zagađenju od uticaja crvenog mulja; da takođe, Agencija za zaštitu životne sredine je formirala Komisiju za procjenu stabilnosti brane bazena crvenog mulja u KAP-u, koja je sačinila izvještaj o tome; da je Ekološka inspekcija, na osnovu izvještaja Komisije A. za z.ž. s. o procjeni stanja stabilnosti brane bazena crvenog mulja, donijela rješenje o sprovođenju mjera za utvrđivanje stanja stabilnosti brane bazena i realizovala niz aktivnosti, na način što su radovi na brani bazena crvenog mulja obustavljeni i bazen crvenog mulja prestao da se koristi od 2009. godine, zbog čega više nema dotoka mulja od momenta kada je prestao sa radom pogon G., a na bazenima je došlo do stabilizacije slijeganja mulja;

da pored navedenog, Vlada Crne Gore je 29. jula 2010. godine, preko M.u.p. i za. ž.s. započela projekat – „Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenjem“, u okviru kojeg treba da budu sanirane ekološke crne tačke i to K.-ova deponija čvrstog otpada i bazeni crvenog mulja, te obezbijedena sredstva za realizaciju navedenih aktivnosti u kojem pravcu su izrađene i detaljne studije procjene uticaja na životnu sredinu, koje su bile predmet javne rasprave i dostupne javnosti; da iz navedenog, jasno proizilazi da je drugotužena - država C.G., preduzela sve neophodne mjere i aktivnosti radi zaštite životne sredine, u smislu Zakona o životnoj sredini, zbog čega se i prethodna revizijska isticanja pokazuju neosnovanim; da slijedom izloženog, ne može se govoriti ni o povredi prava na neometano uživanje imovine zajemčenog čl.1 Protokola 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, od strane drugotužene - države Crne Gore, niti o povredi prava na dom, sadržanog u čl. 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, s pozivom na praksu Evropskog suda za ljudska prava; da ovo pri činjenici što je drugotužene upravo preduzimala niz mjera i aktivnosti u cilju zaštite životne sredine, a kako je to prethodno objašnjeno, pa se u postupanju drugotužene ne može raditi o povredi navedenih prava. Takođe, pravni stavovi sadržani u presudama Evropskog suda za ljudska prava, na koje se revident poziva (*Hatton i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 36022/97, od 2. oktobra 2001. godine; *Lopez Ostra protiv Španije*, br. 16798/90, od 9. decembra 1994. godine; *Giacmelli protiv Italije*, br. 59909/00, od 2. novembra 2006. godine), neprimjenjivi su na konkretan slučaj.

III RELEVANTNE USTAVNE I KONVENCIJSKE NORME

Ustav Crne Gore

Član 8

Zabranjena je svaka neposredna ili posredna diskriminacija, po bilo kom osnovu. Neće se smatrati diskriminacijom propisi i uvođenje posebnih mjera koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje nacionalne, rodne i ukupne ravnopravnosti i zaštite lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju. Posebne mjere se mogu primjenjivati samo dok se ne ostvare ciljevi zbog kojih su preduzete.

Član 17 stav 2

Svi su pred zakonom jednaki, bez obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo.

Član 19

Svako ima pravo na jednaku zaštitu svojih prava i sloboda.

Član 32

Svako ima pravo na pravično i javno suđenje u razumnom roku pred nezavisnim, nepristrasnim i zakonom ustanovljenim sudom.

Član 58

Jemči se pravo svojine. Niko ne može biti lišen ili ograničen prava svojine, osim kada to zahtijeva javni interes, uz pravičnu naknadu. Prirodna bogatstva i dobra u opštoj upotrebi su u državnoj svojini.“

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Član 6 stav 1

Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, obrazovanim na osnovu zakona.

Član 14

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom Konvencijom obezbjeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje rođenje ili drugi status.

Član 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju

Svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava. Prethodne odredbe ni na koji način ne utiču na pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulisala korišćenje imovine u skladu sa opštim interesima ili da bi obezbijedila naplatu poreza ili drugih dažbina ili kazni.

IV MJERODAVNO PRAVO

Zakon o obligacionim odnosima ("Službeni list Crne Gore", br. 47/08 i 4/11), koji je primijenjen na sporni odnos:

Član 150

Svako može zahtijevati od drugoga da ukloni izvor opasnosti od koga prijeti znatnija šteta njemu ili neodređenom broju lica, kao i da se uzdrži od djelatnosti od koje proizilazi uznemiravanje ili opasnost štete, ako se nastanak uznemiravanja ili štete ne može spriječiti odgovarajućim mjerama.

Sud na zahtjev zainteresovanog lica narediti da se preduzmu odgovarajuće mjere za sprječavanje nastanka štete ili uznemiravanja ili da se otkloni izvor opasnosti, na trošak držaoca opasnosti, ako ovaj sam to ne učini.

Ako šteta nastane u obavljanju opštekorisne djelatnosti za koju je dobijena dozvola nadležnog organa može se zahtijevati samo naknada štete koja prelazi normalne granice.

U slučaju iz stave 3 ovog člana može se zahtijevati preduzimanje društveno opravdanih mjera za sprječavanje nastupanja štete ili za njeno smanjenje (stav 4)

Član 166 stav 1

Pravno lice odgovara za štetu koju njegov organ prouzrokuje trećem licu u vršenju ili u vezi vršenja svojih funkcija.

Član 385 st. 1 i 2

Potraživanje naknade prouzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kad je oštećenik saznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo.

U svakom slučaju ovo potraživanje zastarijeva za pet godina od kad je šteta nastala."

V OCJENA USTAVNOG SUDA

11. Ustavni sud je, polazeći od razloga i navoda ustavne žalbe, te sadržine prava koja se štite Ustavom i Konvencijom, razmatrao osporenu presudu sa aspekta odredaba čl. 8, čl. 17 st. 2, čl. 19, 32 i 58 Ustava Crne Gore, čl. 6 st. 1 i čl. 14 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i čl. 1 Protokola broj 1 uz Konvenciju.

12. Podnosioci ustavne žalbe smatraju da im je povrijeđeno pravo iz čl. 8 Ustava Crne Gore (princip zabrane diskriminacije) u vezi sa pravom da su svi pred zakonom jednaki bez

obzira na bilo kakvu posebnost ili lično svojstvo iz čl. 17 Ustava i pravo na jednaku zaštitu svojih prava zajemčenih čl. 19 Ustava.

13. Evropski sud za ljudska prava je u mnogim svojim odlukama izrazio stav da je uloga nacionalnih sudova ne samo pravično i objektivno suđenje, nego i stvaranje ujednačenih "standarda postupanja" i odlučivanja u istim činjeničnim i pravnim situacijama (vidi, *inter alia*, predmet *Rasmussen protiv Danske*, presuda Evropskog suda od 28. novembra 1984. godine, serija A broj 1232, stav 35, kao i str. 14, stav 38). Sud, u citiranoj odluci, podsjeća da član 14 Evropske konvencije štiti lica (uključujući i pravna lica) koja se nalaze u "podudarnim situacijama" od diskriminirajućih razlika u tretmanu; a u smislu člana 14 Evropske konvencije, tretman se smatra diskriminirajućim ako nema "cilja i razumnog opravdanja", tj. ako ne ide u pravcu legitimnog cilja i ako ne postoji razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se pokušava ostvariti.

14. Podnosioci ustavne žalbe obrazlažu povredu navedenih ustavnih prava na način što smatraju da su donošenjem osporene presude stavljeni u diskriminatorски i nejednak položaj u odnosu na ostale, jer se zakon u odnosu na njih nije primijenjivao na isti način kao na ostale stranke u postupku. U prilog svojih navoda, takođe, ukazuju na presudu Vrhovnog suda Crne Gore, Rev. br. 105/13, od 12. marta 2013. godine, koja je drugačija od osporene presude, kod istog činjeničnog i pravnog stanja.

15. Jednakost lica pred zakonom u sudskom postupku, pored ostalog podrazumijeva jednaku primjenu materijalnog prava na određeni sporni odnos kojim se, u skladu sa zakonom, odlučuje o pravu ili na zakonom zasnovanom interesu tih lica, dok se pravom na jednaku zaštitu svojih prava, jemči zaštita od arbitrarnog odlučivanja sudova i drugih državnih organa koji vrše javna ovlašćenja, koja se, pored ostalog, zasniva na načelu da nadležni organi u istovjetnim slučajevima jednako odlučuju, odnosno da istovjetna činjenična i pravna stanja ne mogu imati bitno različit pravni ishod.

16. Ustavno jemstvo jednakosti bilo bi povrijeđeno kad bi se utvrdilo da strane u postupku, nijesu imale ravnopravan položaj, odnosno da podnosioci nijesu imali pravo na jednak pristup sudu i na jednaku zaštitu svojih prava pred nadležnim sudom, te da je postojala razlika u tretmanu koja bi bila diskriminatorска u odnosu na podnosiоce. Podnosioci u prilogu žalbe nijesu dostavili navedenu presudu Vrhovnog suda, niti su na bilo koji način argumentovali da ista praksa potvrđuje navode o eventualnom nejednakom postupanju, a takođe nije dokazana razlika u tretmanu koja bi bila diskriminatorска u odnosu na podnosiоce žalbe.

17. Po ocjeni Ustavnog suda, stoga, ne može se zaključiti da su u ovom postupku podnosioci žalbe na bilo koji način diskriminисani, zbog čega su navodi o kršenju prava iz člana 8 Ustava, u vezi sa pravima iz člana 17 stav 2 i člana 19 Ustava Crne Gore, neosnovani.

18. Ocjenjujući razloge ustavne žalbe sa aspekta odredbe člana 32 Ustava i člana 6 stav 1 Evropske konvencije, Ustavni sud je ocijenio da je osporenu presudu donio sud

ustanovljen Ustavom i zakonom, koji je postupao u granicama svoje nadležnosti i u propisanom sastavu, kao i da je postupak sproveden u skladu sa zakonskim odredbama.

19. Podnosioci povredu prava na pravično suđenje iz odredaba člana 32 Ustava i člana 6 Konvencije obrazlažu navodima o pogrešnoj i arbitrarnoj primjeni materijalnog i procesnog prava i pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju.

20. Ustavni sud naglašava da je njegova nadležnost u postupku po ustavnoj žalbi ograničena na utvrđivanje eventualnog postojanja povreda u postupcima pred sudovima, na osnovu čega Sud, sagledavajući postupak kao jedinstvenu cjelinu, ocjenjuje da li je isti bio vođen na način koji podnosiocu osigurava pravično suđenje, odnosno da li je tokom postupka pred redovnim sudovima počinjena povreda takvog značaja da postupak kao jednu cjelinu čini nepravičnim za podnosioca. Pri takvom ispitivanju Ustavni sud se, po pravilu, ne upušta u ispitivanje činjenica, jer njegov zadatak nije bavljenje propustima u utvrđivanju činjenica i primjeni prava, osim u mjeri u kojoj ti propusti mogu povrijediti ljudska prava i osnovne slobode zajemčene Ustavom. Ustavni sud, u tom smislu, svoje odluke zasniva na činjenicama utvrđenim u sudskom postupku koji je prethodio ustavnosudskom, uvažavajući primjenu pozitivnopravnih propisa od strane redovnih sudova, osim ako podnosilac ustavne žalbe ne iznese ozbiljne, relevantne i dovoljne razloge zbog kojih je od tog pravila potrebno odstupiti.

21. Takođe, u odnosu na navode podnosilaca koji se odnose na utvrđeno činjenično stanje i pogrešnu primjenu materijalnog i procesnog prava, Ustavni sud ukazuje da nije nadležan da vrši provjeru utvrđenih činjenica i načina na koji su redovni sudovi protumačili pozitivno-pravne propise, osim ukoliko ti sudovi krše ustavna prava. To će biti slučaj kada odluka redovnog suda ne uključuje ili pogrešno primjenjuje ustavno pravo, kada je primjena pozitivno-pravnih propisa bila očigledno proizvoljna ili kada je došlo do povrede osnovnih procesnih prava, i u drugim slučajevima.

22. Pravičnost postupka ocjenjuje se na osnovu postupka kao cjeline (*Evropski sud za ljudska prava, Barbera, Messeque i Jabardo protiv Španije, presuda od 6. decembra 1988. godine, serija A, broj 146, stav 68*). Pravo na pravičan postupak obavezuje sud da predoči razloge presude koji strankama omogućavaju da djelotvorno koriste raspoložive pravne lijekove. Princip pravičnog suđenja, takođe, zahtijeva da se sud pozove na određenu pravnu normu i da pravni osnov odluke ne smije da bude proizvoljan tj. van konkretnog predmeta.

23. Odredbom čl. 385 st. 1 Zakona o obligacionim odnosima, propisano je da potraživanje naknade prouzrokovane štete zastarijeva za tri godine od kad je oštećenik saznao za štetu i za lice koje je štetu učinilo, dok je stavom 2 istog člana propisano da u svakom slučaju potraživanje zastarijeva za pet godina od kad je šteta nastala.

24. U postupku koji je prethodio ustavnosudskom, sudovi su, naveli da su tužioci znali za odluku Vlade Crne Gore od 2002. godine, (objavljena u Službenom listu RCG dana 16.05.2002. godine), kojom je izvršena eksproprijacija susjednih zemljišta radi zaštite zdravlja ljudi i životne sredine zbog uticaja štetnih materija iz KAP-a (prvotuzenog), to su samim tim

tužiocima i bili u saznanju da su i njihove nepokretnosti izložene zagađivanju, odnosno da je zbog zagađivanja umanjena vrijednost njihovih nepokretnosti, pa se od tog datuma ima računati da je šteta nastupila, odnosno da su tužiocima mogli znati za istu. Dakle, u konkretnom slučaju, je nastupila zastara potraživanja u odnosu na tuženog prvog reda – Kombinat aluminijuma AD – u stečaju, budući da je u konkretnom slučaju, od trenutka saznanja podnosioca žalbe za predmetnu štetu, protekao kako subjektivni rok zastare od tri godine, tako i objektivni rok zastare od pet godina. Ovakav zaključak suda, dodatno je osnažen i činjenicom da je pogon Glinice (iz kojeg je odlagan crveni mulj) prestao sa radom u aprilu 2009. godine, (od kojeg datuma se ima računati da je šteta dobila konačni oblik). Saglasno navedenom, a kako je predmetna tužba podnijeta 19. juna 2014. godine, to je u svakom slučaju nastupila zastarjelost potraživanja, budući da je i u odnosu na taj datum protekao kako subjektivni tako i objektivni rok zastare.

25. Takođe, nadležni sudovi su utvrdili, da štetu tužiocima nijesu prouzrokovali organi tužene drugog reda u vršenju ili u vezi vršenja svojih funkcija i da je šteta prouzrokovana djelatnošću prvotuzenog i samo on može biti odgovoran za nastalu štetu i tužiocima su zaštitu svoga prava, u smislu odredbi Zakona o obligacionim odnosima, mogli ostvariti samo u odnosu na tog tuženog. Dakle, drugotuzena - Crna Gora, nije postupala suprotno Zakonu o životnoj sredini, jer je preduzimala preko svojih organa adekvatne mjere i aktivnosti u cilju obezbjeđenja zaštite životne sredine, koje su sudovi u obrazloženju svojih odluka decidno naveli.

26. Osporena presuda Vrhovnog suda Crne Gore, po ocjeni Ustavnog suda, sadrži iscrpne i detaljne razloge u vezi prigovora koje su podnosioci istakli, uključujući i sva pitanja koja su podnosioci ponovo postavili u žalbi, i da su, u odnosu na te prigovore data jasna i detaljna obrazloženja koja, po mišljenju Ustavnog suda, ne ukazuju na bilo kakvu proizvoljnost u odlučivanju.

27. Osporena presuda, po ocjeni Ustavnog suda, zasniva se na zakonito provedenom postupku i na ustavnopravno prihvatljivom tumačenju i primjeni relevantnog materijalnog prava na činjenično stanje koje je utvrđeno u sudskom postupku i ne ostavlja utisak proizvoljnosti u odlučivanju. Naime, u postupku koji je prethodio ustavnosudskom, sudovi su u konkretnom slučaju primijenili mjerodavnu odredbu čl. 385 st. 1 Zakona o obligacionim odnosima, kojom su propisani rokovi za zastaru potraživanja naknade prouzrokovane štete a koje rokove su podnosioci žalbe propustili. U osporenoj presudi su detaljno navedeni razlozi u vezi prigovora koje su podnosioci naveli uključujući i sva pitanja koja su podnosioci postavili u žalbi i da su u odnosu na te primjedbe dali jasna i detaljna obrazloženja koja, po mišljenju Ustavnog suda, ne ukazuju na bilo kakvu proizvoljnost u odlučivanju.

28. Ostali osporavajući razlozi ustavne žalbe, posebno oni koji se odnose na činjenicu da nije jasno od kojeg roka se ima računati rok zastare kao i da zagađenje nije prestalo i da isto i dalje traje, iscrpljuju se u ponavljanju razloga kojima su se već bavili sudovi pravnog lijeka, koji su u svojim odlukama dali dovoljne, relevantne i ustavno - pravno prihvatljive razloge, koji ne daju povod za sumnju da je bilo proizvoljnosti u bilo kojem segmentu odlučivanja.

29. Ustavni sud, stoga, ocjenjuje da u konkretnom slučaju nema okolnosti koje bi upućivale na povredu ustavnog i konvencijskog prava garantovanog članom 32 Ustava Crne Gore i članom 6 stav 1 Evropske konvencije.

30. U odnosu na ukazanu povredu prava svojine iz člana 58 Ustava i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, Ustavni sud je utvrdio da osporenom presudom podnosima ustavne žalbe nije povrijeđeno navedeno ustavno i konvencijsko pravo.

31. Svojina obuhvata načelno sva imovinska prava, ali i legitimna očekivanja stranaka da će njihova imovinska prava, zasnovana na pravnim aktima biti poštovana, a njihovo ostvarenje zaštićeno. Ustavni sud ukazuje na praksu Evropskog suda, prema kojoj „imovina“, u smislu člana 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju može biti ili „postojeća imovina“ ili „dobra“ uključujući i potraživanja u odnosu na koja lice ima bar „legitimno očekivanje“ da će ih realizovati (Jantner protiv Slovačke, presuda od 4. marta 2003. godine, aplikacija br. 39050/97, stav 27).

32. Dovodeći navedeno u vezu sa konkretnim predmetom, Ustavni sud je zaključio da se redovni sudovi, iznijeli stav da je drugotužena – D. Crna Gora, preduzela sve neophodne mjere i aktivnosti radi zaštite životne sredine, u smislu Zakona o životnoj sredini, koji stav je ustavnopravno prihvatljiv, zbog čega se ne može se govoriti o povredi prava na nesmetano uživanje imovine zajemčenog čl.1 Protokola 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, od strane drugotužene - države Crne Gore, s pozivom na praksu Evropskog suda za ljudska prava.

33. Pravni stavovi navedeni u osporenim presudama, po ocjeni Ustavnog suda, zasnivaju se na ustavnopravno prihvatljivom tumačenju prava svojine, zbog čega podnosiocima pravo, iz člana 58 Ustava, odnosno člana 1 Protokola br.1 uz Evropsku Konvenciju nije povrijeđeno.

34. Ustavni sud je imao u vidu i navode iz dopune ustavne žalbe koji se tiču prakse Evropskog suda (presude: *Brincat i ostali protiv Malte*, *Tatar protiv Rumunije*, *Apanasewicz protiv Poljske* i *Papastavrou protiv Grčke*), pa je utvrdio da navedena praksa nije mjerodavna za predmetni postupak.

Na osnovu iznijetih razloga, odlučeno je kao u izreci.

U-III br. 1501/19
30. jun 2023. godine
P o d g o r i c a

Predsjednica Vijeća
Desanka Lopičić, s.r.